

סדר ברכת כהנים בתפלה **הרב אלחנן אשר הכהן אדלר**

1) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד הלכה א

מתני' בשלשה פרקים הכהנים נושאים את כפיהן ארבעה פעמים ביום בשחרית ובמוסף ובמנחה ובנעילת שערים בתעניות ובמעמדות וביוהכ"פ:

2) קרבן העדה מסכת תענית פרק ד הלכה א

מתני' בג' פרקים בשנה וכו'. ה"ק בג' פרקים שהם תעניות ומעמדות ויה"כ דמסיק בטר הכי כהנים נושאים את כפיהם בכל תפלה דהיינו שחרית ומנחה ונעילה ויש יום אחד באלו הפרקים שנושאים כפיהם ד' פעמים ביום והוא יה"כ שיש בו תפילת מוסף:

3) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד הלכה א

וישא את כפיו ואל יתפלל. מצאנו תפילה בלא נשיאת כפים ולא מצאנו נשיאת כפים בלא תפילה

4) ויקרא פרק ט פסוק כב

וַיִּשָּׂא אֶהָרָן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מִעֲשֵׂת הַחֲטָאִת וְהָעֶלֶה וְהַשְּׁלֵמִים:

5) רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ו הלכה ה

ואחר כך מעלה זה שזכה באיברים את האיברים מן הכבש למזבח, ואחר שמעלין את האיברים, מתחילין אלו שעל מעלות האולם ומברכין ברכת כהנים אחת בשם המפורש כמו שביארנו במקומה...

6) רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יד הלכה יד

במקדש מברכין ברכת כהנים פעם אחת ביום אחר תמיד של שחר, באין ועומדין על מעלות האולם ומברכין כדרך שאמרנו, אבל במדינה מברכין אותה אחר כל תפלה חוץ ממנחה כמו שאמרנו

7) תוספות מסכת סוטה דף לח עמוד א

ולא הוה נשיאות כפים בכל יום אלא בעבודת תמיד ... והוא הדין במוספין ובתמיד של בין הערבים.

8) שער הציון הגהה לסימן קכח סעיף מד

ודע דנשיאת כפים בחוץ לארץ הוא גם כן מדאורייתא... ודלא כמור וקציעה שמצדד דמדאורייתא הוא דוקא במקדש, ששגה בזה...

9) תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לח עמוד ב

ואמר ר' יהושע בן לוי: כל כהן שאינו עולה בעבודה - שוב אינו עולה, שנאמר: וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים, מה להלן בעבודה, אף כאן בעבודה. איני? והא ר' אמי ורבי אסי סלקי! רבי אמי ורבי אסי מעיקרא הוו עקרי כרעייהו, ממטא לא הוה מטו התם, וכדתני ר' אושעיא: לא שנו אלא שלא עקר את רגליו, אבל עקר את רגליו - עולה

10) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יח עמוד א

וכיון שבאת תפלה - באת עבודה שנאמר עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי. וכיון שבאת עבודה - באתה תודה, שנאמר זבח תודה יכבדנני. ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה - דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים. - אימא קודם עבודה! - לא סלקא דעתך, דכתיב וירד מעשות החטאת וגו'. מי כתיב לעשות מעשה כתיב. - ולימרה אחר העבודה! - לא סלקא דעתך, דכתיב זבח תודה. - מאי חזית דסמכת אהאי, סמוך אהאי! - מסתברא, עבודה והודאה חזא מילתא היא. ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים - דכתיב ושמך את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ברכה דהקדוש ברוך הוא - שלום, שנאמר ה' יברך את עמו בשלום

11) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כג עמוד ב

משנה. אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאין את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין כנביא ... ואין מזמנין בשם פחות מעשרה

12) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כג עמוד ב

גמרא. מנא הני מילי? אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דאמר קרא ונקדשתי בתוך בני ישראל - כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה. מאי משמע? - דתני רבי חייא: אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם הבדלו מתוך העדה, ואתיא עדה עדה, דכתיב התם עד מתי לעדה הרעה הזאת, מה להלן עשרה - אף כאן עשרה.

13) ערוך השולחן אורח חיים סימן קכח סעיף ח

אין נשיאת כפים בפחות מעשרה והכהנים מן המנין לפי שגם הם בכלל הברכה [ט"ז] ואין לשאול למה זו דומה לדבר שבקדושה הלא היא רק ברכה ככל הברכות דאינו כן דכיון דכתיב ואני אברכם א"כ צריך השראת השכינה ואין שכינה שורה בפחות מעשרה ולכן היא דומה לדבר שבקדושה שאינה אלא בעשרה מטעם זה

14) הר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף יג עמוד ב

ואין נושאין את כפיהם פחות מ'. דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וכתיב כה תברכו את בני ישראל אמור להם ובני ישראל עשרה משמע כדילפינן בגמרא לענין דבר שבקדושה מדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ואף על גב דהוא יליף מדכתיב הבדלו מתוך העדה הזאת דאתיא תוך תוך דבר הלמד בגזירה שוה חוזר ומלמד בגזירה שוה ומיהו הני מילי כולהו אסמכתא דרבנן ניהו דסדר תפלה גופה דרבנן:

גמ' מנא הני מילי וכו'. וכל דבר שבקדושה לא יהיה פחות מעשרה. ילפינן האי ונקדשתי בתוך מדכתיב הבדלו מתוך העדה והתם הוו עשרה ... וגמרי' תוך תוך מה להלן עשרה אף כאן עשרה הכי איתא בגמרא והאי טעמא סגי לאין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה משום קדושה דאית בהו ולאין נושאין את כפיהם מטעמא דכתיבנא במתניתין ולא אצטריכו בגמרא לפרושי:

15) חידושי הרשב"א מסכת מגילה דף כג עמוד ב

ואין נושאין את כפיהם. פי' משום שמזכיר את השם ואומר יברכך השם והו"ל כזימון בי' דצריך משום דאמר נברך לאלקינן.

16) טור אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קכח

וכשמתחיל ש"ץ רצה כל כהן וכהן שבכ"ה נעקר ממקומו לעלות לדוכן ואף אם לא יגיע שם עד שיסיים ש"צ רצה שפיר דמי כיון שעקר רגליו כשהתחיל אבל אם לא עקר רגליו ברצה שוב לא יעלה וכשעוקר רגליו לעלות אומר יר"מ ה' אלהי שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה ולא יהא בה מכשול ועון מעתה ועד עולם (ס"א ופירש"י שלא יתחיל בברכת יה"ר עד שיעלה לדוכן ואז יתחיל ויאריך בה עד שיכלה אמן של הודאה מפי הציבור) ועולין לדוכן ועומדים שם פניהם כלפי ההיכל ואחוריהם כלפי העם ואצבעותיהם כפופים לתוך כפיהם עד שש"ץ מסיים מודים ואז אם הם שנים קורא להם כהנים ומחזירין פניהם כלפי עם. ואם הוא אחד אין קורא לו אלא הוא עצמו מחזיר פניו:

וכתב ר"ת שאין לש"ץ להפסיק לקרות כהנים דהוי הפסק בתוך התפלה אלא חזן הכנסת פירוש הממונה על כל צרכי בה"כ קורא וכתב הר"פ בשם ר"ת שאין ש"צ אומר או"א ברכנו בברכה וכו' אלא מיד כשיסיים מודים קורא החזן כהנים ור"י כתב דוקא להם שלא היו רגילין לומר או"א אבל עכשו שש"צ רגיל לאומרו בכל פעם בציבור גם כשהכהנים נושאין כפיהם נכון לומר וכן היה נוהג הר"מ מרוטנבורג כשהיה הוא ש"ץ היה אומר או"א בלחש עד כהנים ואומר כהנים בקול רם כדי לקרות אותם ואומר עם קדושיך בלחש וכשמחזירין פניהם כלפי העם מברכין בא"י אמ"ה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה ומגביהין ידיהן כנגד כתפיהן ופושטין ידיהן וחולקין אצבעותיהם ע"פ המדרש מציץ מן החרכים ששכינה למעלה מראשיהן ומציץ מבין חרכי אצבעותיהם. ומכוונין לעשות ה' איריים בין ב' אצבעות לב' אצבעות אור אחד

בין אצבע לגודל ובין גודל לגודל לקיים מציץ מן ה' חרכים וש"ץ מקרא אותם יברכך והם עונין אחריו מלה במלה עד שייסימו פסוק ראשון ואז עונין הקהל אמן וכן אחר פסוק ב' וכן אחר פסוק ג'... ואח"כ מתחיל ש"צ שים שלום ואז הכהנים מחזירים פניהם כלפי הקדש ואומרים רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שהבטחתנו השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך ישראל כו' (ס"א גם בזו פירש"י שמאריך בה עד שתכלה ברכה מפי הש"ץ) ואינן רשאים להחזיר פניהם עד שיתחיל ש"צ שים שלום ואינן רשאים לכוף אצבעותיהם עד שיחזירו פניהם ועומדים שם ואינן רשאים לעקור משם עד שייסיים ש"צ שים שלום וכשמחזירין פניהם בין בתחלה בין בסוף לא יחזירו אלא דרך ימין:

אין המקרא שקורא כהנים רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הציבור פירוש שעונין אחר ברכת מודים ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שתכלה התיבה מפי המקרא ואין הציבור עונין אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הציבור:

17) בית יוסף אורח חיים סימן קכח

ושליח ציבור מקרא אותם יברכך והם עונין אחריו מלה במלה. זהו דעת רבינו וכן נראה ממה שכתב הר"ן בפרק הקורא את המגילה עומד (טו: ד"ה אין הקורא) אהא דאין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה הציבור מפי הקורא שיש מפרשים שמקרין היו הכהנים כדי שלא יטעו ואין הכהנים רשאים להתחיל אפילו בתיבה ראשונה דליכא למיחש לטעות וכל שכן באידך עד שיכלה דיבור מפי הקורא: אבל מדברי הרמב"ם משמע שתיבת יברכך אין שליח ציבור מקרא אותה שכתב בפרק י"ד (ה"ג) מחזירין פניהם כלפי העם ופושטים אצבעותיהם ומגביהים ידיהם כנגד כתפיהם ומתחילין יברכך ושליח ציבור מקרא אותם מלה במלה והם עונין שנאמר אמור להם עד שמשלימים פסוק ראשון וכל העם עונין אמן וחוזר שליח ציבור ומקרא אותם פסוק שני מלה במלה והם עונין עד שמשלימין פסוק שני וכל העם עונין אמן וכן בפסוק שלישי עכ"ל ואף על פי שאפשר לפרש דהכי קאמר מתחילין יברכך וכיצד הן מתחילין בשליח ציבור מקרא אותם מלה במלה ומלת יברכך בכלל ההקראה ועל דרך זה יש לפרש מה שכתב אח"כ (ה"ח) היו שנים או יותר אינם מתחילים לברך עד שיקרא להם שליח ציבור ואומר להם כהנים והם עונין ואומרים יברכך והוא מקרא אותם מלה במלה על הסדר שאמרנו. והיה נכון לפרש כן כדי להסכים דעתו עם דעת הפוסקים וגם כי הוא עצמו כתב כן בפירוש המשנה פרק אין עומדין (מ"ד) בנוסחא דידן מכל מקום בכל מלכות ארץ ישראל ובמצרים נוהגים שהכהנים מתחילין מעצמם לומר יברכך בלא שום הקראה ומתיבה שניה ואילך מקרא אותם החזן מלה במלה ואומרים שהם נוהגים כדעת הרמב"ם נראה שהם מפרשים אותו כפשוטו ואומרים שכך הם דבריו בפירוש המשנה בנוסחת הערב שהיא אמיתית. וטעם הדבר מבואר דכיון דאין מקרין הכהנים אלא כדי שלא יטעו בתיבה ראשונה דליכא למיחש לטעות למה יקרו אותה:

18) בית יוסף אורח חיים סימן קכח

אין המקרא שקורא כהנים רשאי לקרות וכו'. בפרק ואלו נאמרין (סוטה לט:): א"ר זירא אמר רב חסדא אין הקורא רשאי לקרות כהנים עד שיכלה אמן מפי הציבור ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא ואין הציבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הציבור. ומפרש רבינו דאין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה דיבור מפי הקורא היינו עד שתכלה התיבה מפי המקרא ומשמע דאיתבות ברכת כהנים קאי ומדברי רש"י (ד"ה לעקור רגליהם) נראה דקאי אדיבור שקורא כהנים שאינם רשאים להתחיל בברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו' עד שיכלה דיבור קריאת כהנים מפי הקורא ושני הפירושים כתב הר"ן בפרק הקורא את המגילה עומד (טו: ד"ה אין הקורא) ואפשר דתרווייהו איתנהו:

והא דאמרין דאין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הציבור. קשה בעיני שמאחר שאין הכהנים אומרים התיבה עד ששליח ציבור מקרא אותם תחלה א"כ מאי עד שיכלה אמן מפי הציבור דקאמר הא אף לאחר שיכלה אמן מפי הציבור אינם מתחילים אלא המקרא הוא מתחיל ולדעת הרמב"ם (פי"ד ה"ח) שאין שליח ציבור מקרא להם תיבת יברכך אתי שפיר והכי קאמר אחר שברכו הכהנים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן אינם רשאים להתחיל בברכה אחרת דהיינו יברכך עד שיכלה אמן שעונין אחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן מפי רוב הציבור אבל לדעת רבינו שסובר שגם יברכך אין אומרים אותו הכהנים עד ששליח ציבור מקרא אותם צריך לפרש דברכה אחרת דקאמר היינו מה שאומרים רבון העולמים עשינו מה שגזרת עלינו וכו' וקאמר שאין הכהנים רשאים להתחיל אותה עד שיכלה אמן מפי הציבור: ותמהני על הר"ן (שם) שפירש ואין הכהנים מתחילין בברכה אחרת כגון יאר ישא עד שיכלה אמן מפי הציבור ועל אין הכהנים רשאים להתחיל בברכה עד שיכלה

הדיבור מפי הקורא כתב שיש מפרשים שמקרים היו הכהנים כדי שלא יטעו ואין הכהנים רשאים להתחיל אפילו בתיבה ראשונה דליכא למיחש לטעות וכל שכן באידך עד שיכלה דיבור מפי הקורא ולפי אותם מפרשים אי אפשר לפרש דאין הכהנים רשאים להתחיל בברכה אחרת עד שיכלה אמן מפי הציבור היינו ברכת יאר ישא דהא אף לאחר שיכלה אמן מפי הציבור אין הכהנים מתחילין אלא המקרא ויש לדחוק ולומר דאין הכהנים רשאים לאו דוקא והוי כאילו אמר אין המקרא את הכהנים רשאי להתחיל בברכה אחרת דהיינו יאר ישא עד שיכלה אמן מפי הציבור:

ועוד יש לומר שמה שכתב אין הכהנים מתחילין בברכה אחרת כגון יאר ישא היינו לפי מאי דמשמע מפשטא דגמרא שלא היו מקרין את הכהנים מדלא הזכירו כן בשום מקום והא דאמרין בספרי שהחזן אומר אמרו כדבסמוך איכא למימר דהיינו לקרות להם כהנים אבל לא להקרותם מלה במלה וכן משמע שהיא דעתו ז"ל שהרי בלשון יש מפרשים כתב שמקרין היו את הכהנים נראה דפשטא דמילתא משמע ליה שלא היו מקרין אותם ועל פי כן פירש כגון יאר ישא ולדברי אותם מפרשים הא דאין הכהנים מתחילים בברכה אחרת יפרשו אותו כמו שפירשתי לדעת הרמב"ם או כמו שפירשתי לדעת רבינו: וכתבו התוספות בפרק ואלו נאמרין (לט: ד"ה עד שיכלה) דאע"ג דבפרק שלשה שאכלו (ברכות מז.) אמר רב חסדא דהא דאין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים היינו מפי רוב העונים שכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה לענין ברכת כהנים בעינן דלישמעו הברכה הני דמאריכים באמן אף על פי שטועין וכל שעה שהן בעצמן עונין אין שומעין קול חביריהם:

19) שולחן ערוך אורח חיים הלכות נשיאת כפים ונפילת אפים סימן קכח

סעיף ח

כשמתחיל ש"צ: רצה, כל כהן שבבהכ"נ נעקר ממקומו לעלות לדוכן, ואף אם לא יגיע שם עד שסיים ש"צ רצה, שפיר דמי; אבל אם לא עקר רגליו ברצה, שוב לא יעלה.

סעיף ט

כשעוקרים (רש"י ותוספות ור"ן כתבו דלא יאמר אותו עד עמדו לפני התיבה, וכ"כ הב"י) כהנים רגליהם לעלות לדוכן, אומרים: ירמי"א שתהא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלמה, ולא יהא בה ממשול ועון מעתה ועד עולם; ומאריכים בתפלה זו עד שיכלה אמן של הודאה מפי הציבור.

סעיף י

עומדים בדוכן פניהם כלפי ההיכל ואחוריהם כלפי העם, ואצבעותיהם כפופים לתוך כפיהם, עד שש"צ מסיים מודים ואז אם הם שנים קורא להם (הש"צ): כהנים. הגה: לא יאמר אלהינו ואלהי וכו'; יד וי"א שאומרים אותו בלחש עד מלת כהנים, ואז יאמרו בקול רם (טור בשם ר"י ור"מ מרוטנבורג) וחוזר ואומר: עם קדושך כאמור, בלחש, (וכן נוהגין במדינות אלו). ומחזירים פניהם כלפי העם; ואם הוא א', אינו קורא לו, אלא הוא מעצמו מחזיר פניו.

סעיף יא

כשמחזירין פניהם כלפי העם, מברכין: אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לברך את עמו ישראל באהבה.

סעיף יב

מגביהים ידיהם כנגד כתפותיהם, ומגביהים יד ימנית קצת למעלה מהשמאלית, ופושטים ידיהם וחולקים אצבעותיהם ומכוונים לעשות ה' איריים: בין ב' אצבעות לב' אצבעות אויר אחד; ובין אצבע לגודל; ובין גודל לגודל. ופורשים כפיהם, כדי שיהא תוך כפיהם כנגד הארץ ואחורי ידיהם כנגד השמים.

סעיף יג

מתחילין הכהנים לומר: יברכך. הגה: וי"א שגם מלת יברכך יקרא אותו ש"צ תחלה (טור ור"ן פ' הקורא והגהות מיימוני) (וכן נוהגים בכל מדינות אלו), ואח"כ מקרא אותם ש"צ מלה במלה, והם עונים אחריו על כל מלה עד שסיימו פסוק ראשון, ואז עונים הציבור: אמן; וכן אחר פסוק ב'; וכן אחר פסוק ג'.

סעיף יד

אין מברכין אלא בלשון הקודש; ובעמידה; ובנשיאת כפים; כג ובקול רם.

סעיף טו

ואח"כ מתחיל ש"צ: שים שלום, ואז כהנים מחזירים פניהם להיכל, כד ואומרים: רבון העולמים, עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל. (דברים כו, טו). הגה: ויאריכו בתפלה זו עד שיסיים ש"צ שים שלום ושיענו הציבור אמן על שניהם, ואם אינם יכולים להאריך כ"כ, יאמרו: אדיר במרום וכו', כדלקמן סי' ק"ל, (רש"י פ' אלו נאמרין והגהות מיימוני).

סעיף טז

אין הכהנים רשאים להחזיר פניהם עד שיתחיל ש"צ שים שלום; ואינם רשאים לכוף אצבעותיהם עד שיחזרו פניהם; ועומדים שם ואינם רשאים לעקור משם עד שיסיים ש"צ שים שלום; ויש מי שאומר שצריכין להמתין עד שיסיימו הציבור לענות אמן אחר ברכת שים שלום (וכן המנהג).

סעיף יז

כשמחזירין פניהם, בין בתחלה בין בסוף, לא יחזירו אלא דרך ימין. הגה: כשירדין מן הדוכן לא יגעו במנעליהם (סב) כו המטונפים; ואם נוגעים יטלו ידיהם לתפלה שיתפללו אחר כך (אגודה פ' היה קורא).

סעיף יח

אין המקרא שקורא כהנים רשאי לקרות: כהנים, עד שיכלה מפי הציבור אמן שעונים אחר ברכת מודים; ואין הכהנים רשאים להתחיל ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, עד שיכלה דיבור קריאת כהנים מפי הקורא; ואחר שברכו הכהנים אשר קדשנו בקדושתו של אהרן אינם רשאים להתחיל יברכה, עד שיכלה מפי כל הציבור אמן שעונים אחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן; וכן אינם רשאים להתחיל בתיבה, עד שתכלה התיבה מפי המקרא; ואין הציבור עונין אמן, עד שתכלה ברכה מפי הכהנים. הגה: ולא יתחילו הכהנים רבון העולמים כו', עד שיכלה אמן מפי הציבור (ב"י).